

Orman Kaynaklarının İşlevlerine İlişkin Toplumsal Bilinç Düzeyinin İncelenmesi: Eskişehir İli Örneği

Mehmet PAK¹, Hasan BERBER²

¹Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü, Kahramanmaraş
²Eskişehir Orman Bölge Müdürlüğü, Eskişehir

Eser Bilgisi:

Araştırma makalesi

Sorumlu yazar: Mehmet PAK, e-mail: mpak@ksu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada, toplumun orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili bilinç düzeyinin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu amaca ulaşmak için; Eskişehir ilinde toplumun değişik kesimlerinden rastgele seçilen 480 kişiyle yüz yüze anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, ankete katılanların orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili bilinç düzeylerinin ölçülmesinde üçlü Likert ölçeğini esas alan sorular kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin olarak ankete katılanların %3,8'inin düşük, %25,8'inin orta ve %70,4'ünün yüksek bilinç düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, bu bilinç düzeyinin insanların cinsiyet, yaş, eğitim ve aylık gelir durumları gibi sosyo-ekonomik özelliklerine göre de farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilinç düzeyi, Eskişehir halkı, katılımcılık, orman kaynakları işlevleri

A Research on the Public Awareness Level about the Functions of Forest Resources: Eskişehir Sample

Article Info:

Research article

Corresponding author: Mehmet PAK, e-mail: mpak@ksu.edu.tr

ABSTRACT

In this research, public awareness about the functions of forest resources has aimed to reveal. Necessary to achieve this goal, data from different strata of society who live in the province of Eskişehir randomly selected 480 people with face-to-face surveys were obtained. About the functions of forest resources for the measurement of awareness of those who participated in the survey with the help of Likert rating scale was made. In conclusion, the participants of the survey 3,8% of low, 25,8% of the medium and 70,4%'s high level of awareness regarding the functions of forest resources that have been identified. It is also determined that this awareness level of people is varied according to their socio-economic features such as marital status, age, education and household income levels.

Keywords: Public awareness, Eskişehir society, participation, functions of forest resources

GİRİŞ

Orman kaynakları, ekolojik-çevresel, sosyal-kültürel ve ekonomik-finansal alanlarda etkileri olan, biyolojik çeşitliliği koruma, iklim düzenleme, küresel ısınma ve olası etkileri azaltma, su üretme, toprak ve su koruma, doğal besin sağlama, kent yaşamını destekleme, kırsal kalkınma, rekreasyon olanağı yaratma, av ve yaban hayatını geliştirme, görsel değerleri koruma, toplumsal kararlılığı güçlendirme, toplum sağlığını destekleme, kültürel değerleri

koruma, odun ve odun dışı orman ürünleri üretme, gelir yaratma, ihracat olanağı sağlama, istihdam yaratma gibi pek çok işlevi gerçekleştirmektedir (Geray 1998; Akalp 2007). Dünya alanının 1/3'ünü ve ülkemiz genel alanının yaklaşık 1/4'ünü kaplayan ormanlardan geçmişten bugüne değin yukarıda sayılan biçimlerde faydalanılmıştır ve faydalanılmaya da devam edilmektedir (Pak 2002).

Türkiye’de ormanlar daima kırsal topluluklarla ilişkilendirilmiştir. Bunun başlıca nedeni uzun yıllar ormancılığın sadece odun üreten bir kaynak olarak görülmesi ve kırsal kesim için istihdam alanı oluşturmuş olmasıdır. Oysa ormanlar tüm toplum kesimlerini ilgilendiren doğal bir kaynaktır (Türker ve ark. 2002).

Küresel ısınmanın ve iklim değişikliğinin hissedilmeye başlandığı günümüzde karbon yutakları ve temiz enerji kapsamında tartışılmaya başlanan biyoenerji de orman kaynaklarının önemini artırmaktadır.

Günümüzde, orman kaynağından talep ve beklentisi olan kesimler arttığı gibi talep ve beklentilerin çeşidi ve sayısı da fazlaşmıştır. Bu kapsamda, özellikle ormanların odun dışı ürün ve hizmetleri öne çıkmış bulunmaktadır. Bu yüzden, artık orman kaynağının tek yönlü, odun kökenli ürün işletmeciliği yerine, çok yönlü ve odun dışı ürünler ve hizmetler kapsamında, bu kaynakla etkileşim içinde bulunan tüm ilgi çıkar gruplarının da katılımı sağlanarak çağdaş anlamda işletmeciliğine, daha doğru ifadeyle, orman kaynaklarının yönetime geçilmesi gerekmektedir (Öztürk ve ark. 2003).

Bütün bu gelişmeler, ormanların korunması ve geliştirilmesinin her geçen gün daha da önem kazandığını göstermektedir. Ormanlar üzerinde oluşan kent kökenli baskıların hızla artmasının en önemli nedeni; ormanlara yönelik ilgi ve bilgi düzeyinin bir türlü artırılmamış olmasıdır. Toplumun ormanlarla ilgisi gereken düzeyde olmadığı için ormanlara zarar veren baskılar görmezlikten gelinmektedir (Atmış 2004). Ya da toplumun yanlış veya yetersiz bilgilerinden dolayı oluşturdukları baskı ile sonuçlarını kestiremedikleri yanlış kararların oluşmasına veya orman kaynakları yönetiminde çatışan taleplerin artmasına neden olunabilmektedir.

Tüm toplum kesimlerini doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren ormanların sürdürülebilir bir şekilde yönetimini sağlamada, ilgi gruplarının ormanlara yönelik bilgi ya da bilinç düzeylerinin önemli olduğu, bu kapsamda da günümüzde ormancılık

sektöründe çalışanlar, orman ürünleri ticaretini yapanlar ile ormanlardan çeşitli şekillerde faydalanan orman köylülerinin dışında, çeşitli politikaların üretilmesinde baskın rol oynayan ve ormanlara yönelik talep ve beklentileri giderek yoğunluk kazanan “kentte yaşayan veya köyden şehre göç etmiş insanların, orman kaynaklarının işlevleri hakkındaki bilinç düzeylerinin” belirlenmesi konusu öne çıkmaktadır.

Orman kaynaklarını koruyacak ve geliştirecek olanlar da elbette ki bu kaynaklardan faydalanan insanlardır. İnsanlar orman kaynaklarının kendileri için sağladığı faydaların farkında olduğu sürece söz konusu kaynakları koruma ihtiyacı hissedeceklerdir. Bu bağlamda, ülkemizde orman ve çevre ile ilgili kuruluşlar politikalarını oluştururken eskiden beri süre gelen çalışmalar ve önemi yeni ortaya çıkan işlevler kapsamında toplumun belli bir bilinç seviyesine sahip olup olmadığı, eğer toplum yeterli düzeyde bilgiye sahip değilse ve bilgi edinmek istiyorsa hangi yollarla toplumun bilinçlendirilebileceği, ormancılık politikaları ve faaliyetleri açısından önemli bir sorun olarak ele alınmalı ve çözüme kavuşturulmalıdır.

Bu çalışmada, esas itibariyle orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin toplumsal bilincin incelenmesi ve mevcut durumun tespit edilmesi, bilinç düzeyinin insanların; cinsiyet, yaş, eğitim, gelir, konut tipi ve ormandan faydalanma durumu gibi faktörlere göre değişip değişmediğinin ortaya konulması hedeflenmiştir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Materyal

Bu çalışmada, orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin toplumsal bilinç düzeyinin incelenmesi amacıyla Eskişehir il merkezinde yaşayan 480 katılımcıyla gerçekleştirilen anket formları kullanılmıştır. Ayrıca, bu zamana kadar yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezi, bilimsel makaleler ve ilgili diğer çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin toplumsal bilinç düzeyini araştırmak amacıyla, veri elde etmek için yüz-yüze görüşmeye dayalı anket yöntemi kullanılmıştır. Sökonusu anket soruları hazırlanırken daha önce yapılan benzer çalışmalardan (Yılmaz 2004; Geray ve ark. 2007) yararlanılmış ve soruların amaca uygun ve anlaşılabilir olmasına özen gösterilmiştir.

Eskişehir ili şehir merkezinde yaşayan insanlar istatistiksel olarak bu çalışmanın ana kütesini oluşturmuştur. Araştırmada % 95 güven düzeyi ve %5 hata kabul oranı ile aşağıdaki formülden yararlanmak suretiyle araştırmanın örnek büyüklüğü hesaplanmıştır (Karasar 1991; Şencan 1993).

$$n = \frac{Z^2 \times N \times p \times q}{N \times D^2 + Z^2 \times p \times q}$$

Burada; n örnek büyüklüğünü, N ana kütle, Z belirlenen güven düzeyine göre normal dağılım tablosundan alınan z değerini (%95 güven düzeyi için 1.96), D hata kabul oranını (%5), p ana kütle içerisinde ölçülmek istenen özelliğin bulunma oranını, q ise bulunmama oranını ifade etmektedir.

Genellikle araştırma öncesi konuyla ilgili herhangi bir fikir ileri sürülemediği durumlarda %50-%50 olarak alınarak, en yüksek düzeyde bir örnek büyüklüğü elde edilmektedir. Bu çalışmada da çalışmanın başında herhangi bir tahminde bulunulmadığı için p ve q oranları 0.50-0.50 olarak alınmıştır (Yavuz 2000).

Araştırma için Eskişehir il merkezi 2008 nüfus sayımı sonuçlarına göre ana kütle (N) 570 825 kişi olarak belirlenmiş ve buna göre örneklem hacmi 384 kişi olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan örneklem büyüklüğü %25 artırılarak 480 kişi ile anket yapılmasına karar verilmiştir.

Anketler rastgele örnekleme yöntemi ile yapılmıştır. Anketlerin çalışmalarında, örneklemin toplumu temsil düzeyini artırmak

için farklı yerlerde ve her kesim ile anket yapılmasına özen gösterilmiştir. Şehir çevresindeki mahallelerde evler ziyaret edilerek anketler bırakılmış ve bir saat gibi bir süre sonra geri toplanmış ve toplanırken de anket formlarının doğru doldurulup doldurulmadığı denetlenmiştir. Geriye kalan anketler şehrin çeşitli yerlerinde, rastgele seçilmiş parklarda, kahvehanelerde, iş yerlerinde, tramvay ve otobüs duraklarında yapılmıştır.

Cevaplanmış anket formlarına birden başlayarak sıralı numara verilmiş ve bu numaraya göre SPSS 13.0 for Windows paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına aktarılacak suretiyle araştırmada kullanılacak istatistiksel çözümler için veritabanı oluşturulmuştur. Veriler için veri girişi tanımlamalarında büyük çoğunluğu Sınıflama Ölçeği (nominal) olarak tanımlanmış ve veri girişleri o şekilde yapılmıştır.

Araştırmada orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyinin hesaplanmasında ise, Tablo 1'de verilen ağırlıklardan yararlanılmıştır.

Bilinç düzeyini ölçmek için ankete katılanlara orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili bazı sorular yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulara verdikleri her olumlu ve anlamlı cevaplardan başlayarak sosyal uzaklık aralığı eşit olmak koşuluyla puanlama yapılmıştır. Bu puanlamada sıfırla 2 arasında değişen üçlü likert ölçeği esas alınmıştır (Kızılaslan ve ark. 2005). Puanlamaya göre ankete katılanların alacakları en yüksek puan 32, en düşük puan da 0 (sıfır) olarak bulunmuştur. Buna göre ankete katılanların orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili bilinç düzeyini belirleyen puanlar oluşturulmuştur. Bu puanların aralıkları Tablo 2'de verilmiştir.

Ayrıca araştırma amacı doğrultusunda, ankete katılanların ormanların işlevlerine ilişkin bilinç düzeyleri ile cinsiyet, yaş, eğitim, gelir konut tipi ve ormandan faydalanma durumu değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla crosstab analizi ve Khi-Kare bağımsızlık testi yapılmıştır (Hovardaoğlu 1994).

Tablo 1: Bilinç düzeyi puanlandırma çizelgesi

Soru	Düşünüyorum	Kısmen Düşünüyorum	Düşünmüyorum
Biyolojik çeşitliliğin korunmasında ormanların etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanların iklim üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Size göre, küresel ısınma ve olası etkilerini azaltma konusunda ormanların bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Temiz ve kaliteli içme suyunun meydana gelmesinde ormanların etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanların, erozyonla toprağın taşınmasını engellediğini ve su koruma işlevinin olduğunu biliyor musunuz?	2	1	0
Doğal besin sağlamada ormanların etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanların kentlerin havasını temizlediğini, havadaki tozları tuttuğunu kentlerin görünümünü güzelleştirdiğini düşünüyor musunuz?	2	1	0
Size göre, orman kaynakları kent yaşamını desteklediğini düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanlar, kırsal bölgelerde yaşayan insanlara iş imkânı sağladığı ve gelir sağladığını düşünüyor musunuz?	2	1	0
Orman kaynaklarının insanlar için rekreasyon (doğal eğlenme, dinlenme ve spor alanı) imkanı sunma işlevinin olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanların toplum sağlığını olumlu yönde etkilediğini düşünüyor musunuz?	2	1	0
Kültürel ve görsel değerlerin korunmasında ormanların olumlu yönde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Orman kaynaklarının odun ve odun dışı (mantar, kekik vb) orman ürünleri üretme işlevinin olduğunu düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanların, kırsal bölgede yaşayanların yanında kentlerde yaşayanlara da gelir imkânı yarattığını düşünüyor musunuz?	2	1	0
Ormanlardan yapılan üretim sonucu ihracatla ülkemize döviz girdisi sağladığını düşünüyor musunuz?	2	1	0
Size göre, ormanlar ulusal savunmaya katkı sağladığını düşünüyor musunuz?	2	1	0
Toplam Puan	32	16	0

Tablo 2 Bilinç düzeyi puan aralıkları

Bilinç Düzeyi	Puan
Yüksek	25 – 32
Orta	16 – 24
Düşük	0 – 15

ARAŞTIRMA BULGULARI

Ankete Katılanların Sosyo-Ekonomik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Öncelikli olarak ankete katılanların cinsiyeti, yaşı, eğitim seviyesi, aylık gelirleri, yaşadıkları konut tipi ve orman kaynaklarından

faydalanma durumlarına ilişkin bulgular Tablo 3'te özetlenmiştir. Ankete katılanlar incelendiğinde, katılımcıların cinsiyet bakımından hemen hemen aynı oranda oldukları; yaş bakımından ağırlıklı olarak (%45.2) 26–40 yaş aralığında olduğu; eğitim seviyesi yönünden %49.8 oranında lise mezunu oldukları; hane halkı aylık geliri bakımından %81.9'unun 500 TL ile 2000 TL arasında gelire sahip oldukları; yaşadıkları konut tipi bakımından ağırlıklı olarak (%64.4) apartman dairesinde yaşadıkları ve büyük oranda (%69.8) ormandan faydalandıkları

fakat bu faydalanmayı yetersiz buldukları anlaşılmaktadır.

Tablo 3 Ankete katılanların sosyo-ekonomik özellikleri

Değişken		Frekans	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	238	49.6
	Kadın	242	50.4
Yaş	16-25	111	23.1
	26-40	217	45.2
	41-60	135	28.1
	60 yaş ve üzeri	17	3.5
Eğitim	Okuryazar değil	2	0.4
	Sadece okuryazar	7	1.5
	İlkokul	96	20.0
	Ortaokul	32	6.7
	Lise	239	49.8
	Yüksekokul/üniversite	90	18.8
	Yüksek lisans	13	2.7
Doktora	1	0.2	
Aylık Gelir	500 TL den az	16	3.3
	500 – 1000 TL	193	40.2
	1000 – 2000 TL	200	41.7
	2000 TL den fazla	71	14.8
Yaşanan Konut Tipi	Apartman dairesi	309	64.4
	Müstakil ev	138	28.8
	Lojman	19	4.0
	Gecekondu	14	2.9
Ormandan Faydalanma Durumu	Yeterince faydalanıyor	117	24.4
	Faydalanıyor ama yetersiz	335	69.8
	Hiç bir şekilde faydalanmıyor	28	5.8

Ankete Katılanların Orman Kaynaklarına İlişkin Bilinç Düzeyi Bulguları

Ankete katılanların orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyi ile ilgili bulgular aşağıdaki Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 Ankete katılanların bilinç düzeylerinin genel dağılımı

Bilinç Düzeyi	Frekans	Oran (%)
Düşük	18	3.8
Orta	124	25.8
Yüksek	338	70.4
Toplam	480	100.0

Tabloya göre, ankete katılanların %3.8'inin düşük, %25.8'inin orta ve %70.4'ünün yüksek seviyede bilinç düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Ankete 480 katılımcının orman kaynakları işlevlerinin farkındalığına ilişkin sorulara olumlu ("Düşünüyorum" şeklinde) cevap verenlerin oranları, orman kaynaklarının işlevlerine göre Tablo 5'de özetlenmiştir. Tabloya göre, toplum orman kaynaklarının gelir getirici işlevlerinden ziyade çevresel işlevlerinin daha çok farkında olduğu ve onlara daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 5 İşlevlere ilişkin sorulara verilen olumlu yanıtlarının işlevlere göre dağılımı

Orman Kaynaklarının İşlevleri	Frekans	Oranı (%)
Ormanların hava temizliğine katkısı ve kentlerin görünümünü güzelleştirmesi	466	97
Ormanların rekreasyon imkanı sunma işlevi	453	94
Ormanların erozyonla toprağın taşınmasını engellemesi ve su koruma işlevi	451	94
Ormanların iklim üzerindeki etkisi	426	89
Ormanların kırsal bölgelerde yaşayanlara istihdam ve gelir imkanı sunması	424	88
Temiz ve kaliteli içme suyunun meydana gelmesinde ormanların etkisi	417	87
Küresel ısınma ve olası etkilerinin azaltılması konusunda ormanların etkisi	404	84
Ormanları Odun ve Odun Dışı Ürün üretme İşlevi	397	83
Ormanların toplum sağlığını olumlu yönde etkilemesi	378	79
Ormanların kültürel ve görsel değerlerin korunmasındaki etkisi	376	78
Biyolojik çeşitliliğin korunmasında ormanların etkisi	373	78
Ormanların kent yaşamını desteklemesi	308	64
Ormanların, şehirlerde yaşayanlara gelir imkânı yaratması	307	64
Doğal besin sağlamada ormanların etkisi	288	60
Ormanların ulusal savunmaya katkısı	263	55
Ormanlardan yapılan üretim sonucu döviz girdisini oluşturabileceği	154	32

Sosyo-Ekonomik Özellikler ile Bilinç Düzeyi Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili toplumsal bilinç düzeyine ilişkin olarak elde edilen bu sonuçların ankete katılanların cinsiyetine, yaşına, eğitim durumuna, hanehalkı aylık gelir durumuna, yaşadıkları konut tipine ve ormandan faydalanma durumuna göre değişip değişmediğine ilişkin olarak gerçekleştirilen crosstab analizi ve Khi-kare testi sonuçları da aşağıda sırasıyla verilmiştir.

Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların cinsiyetlerine göre değişip değişmediğiyle ilgili bulgular Tablo 6'da verilmiştir. Tablo incelendiğinde, genel olarak ankete katılanların %70.4'ünün yüksek düzeyde bilince sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yüksek düzeyde bilince sahip olma oranı kadınlarda (%66.5) erkeklerden (%74.4) daha düşük bulunmuştur. Nitekim yapılan Khi-kare testi sonucunda da, ankete katılanların cinsiyetleri arasında bilinç düzeyleri itibariyle anlamlı bir fark olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 6 Bilinç düzeyinin katılımcıların cinsiyetine göre dağılımı

Cinsiyet		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Erkek	Frekans	5	56	177	238
	Ankete katılanların cinsiyeti içindeki oranı (%)	2.1	23.5	74.4	100.0
Kadın	Frekans	13	68	161	242
	Ankete katılanların cinsiyeti içindeki oranı (%)	5.4	28.1	66.5	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Ankete katılanların cinsiyeti içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2=5,441$;SD=2; P-Value = 0,009; $H_0:fg=fb$ hipotezi red

Ankete katılanların orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların yaşlarına göre değişip değişmediğiyle ilgili bulgular Tablo 7'de verilmiştir. Tablo 7 incelendiğinde, orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin yaşa göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Şöyle ki, en yüksek bilinç

seviyesine %74.8'lik oranla 16-25 yaş grubunun sahip olduğu, onu sırasıyla 26-40 yaş grubu (%70.0), 41-60 yaş grubu (%69.6) ve 60 yaş ve üzeri grubun (%52.9) izlediği görülmektedir. Bununla birlikte yaş grupları arasında görülen bu farklılığın, yapılan Khi-kare testi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 7 Bilinç düzeyinin katılımcıların yaşına göre dağılımı

Yaş		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
16-25	Frekans	3	25	83	111
	Ankete katılanların yaşı içindeki oranı (%)	2.7	22.5	74.8	100
26-40	Frekans	5	60	152	217
	Ankete katılanların yaşı içindeki oranı (%)	2.3	27.6	70.0	100.0
41-60	Frekans	8	33	94	135
	Ankete katılanların yaşı içindeki oranı (%)	5.9	24.4	69.6	100.0
60 yaş ve üzeri	Frekans	2	6	9	17
	Ankete katılanların yaşı içindeki oranı (%)	11.8	35.3	52.9	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Ankete katılanların yaşı içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2=8,642$;SD=6;P-Value=0,195; $H_0:fg=fb$ hipotezi kabul

Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların eğitim durumlarına göre değişip değişmediğiyle ilgili bulgular Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde, orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyinin beklendiği gibi üniversite (%86.7), lise (%73.2) ortaokul (%62.5) ve ilkokul

(%53.1) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu durumda, bilinç düzeyinin eğitim seviyesine göre farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Nitekim yapılan Khi-kare testinden elde edilen sonuç da söz konusu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir.

Tablo 8 Bilinç düzeyinin katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımı

Eğitim Düzeyi		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Okuryazar değil	Frekans	0	0	2	2
	Eğitim içindeki oranı (%)	0.0	0.0	100.0	100.0
Sadece okuryazar	Frekans	1	6	0	7
	Eğitim içindeki oranı (%)	14.3	85.7	0.0	100.0
İlkokul	Frekans	10	35	51	96
	Eğitim içindeki oranı (%)	10.4	36.5	53.1	100.0
Ortaokul	Frekans	1	11	20	32
	Eğitim içindeki oranı (%)	3.1	34.4	62.5	100.0
Lise	Sayı	5	59	175	239
	Eğitim içindeki oranı (%)	2.1	24.7	73.2	100.0
Yüksekokul/üniversite	Frekans	0	12	78	90
	Eğitim içindeki oranı (%)	0.0	13.3	86.7	100.0
Yüksek lisans	Frekans	1	1	11	13
	Eğitim içindeki oranı (%)	7.7	7.7	84.6	100.0
Doktora	Frekans	0	0	1	1
	Eğitim içindeki oranı (%)	0.0	0.0	100.0	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Eğitim içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2 = 55,750$; $SD = 14$; $P\text{-Value} = 0,000$; H_0 : $f_g = f_b$ hipotezi red

Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların hane halkı aylık gelir durumuna göre değişimine ilişkin bulgular incelendiğinde (Tablo 9), beklendiği gibi yüksek düzeyde bilinç düzeyinin yüksek gelir grubundan aşağı doğru azaldığı görülmektedir. Nitekim aylık geliri 2000 TL ve üzeri grubun %87.3’ünün, 1000–2000 TL

arasındaki grubun %75.0’inin 500-1000 TL grubunun %61.1’inin ve 500 TL den az grubun ise %50.0’sinin yüksek düzeyde bilince sahip olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan Khi-kare testi sonucuna göre de söz konusu gelir grupları itibariyle oluşan farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 9 Bilinç düzeyinin katılımcıların aylık gelir durumuna göre dağılımı

Hane halkı Aylık Gelir Miktarı		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
500 TL den az	Frekans	2	6	8	16
	Haneye giren aylık gelir içindeki oranı (%)	12.5	37.5	50.0	100.0
500 – 1000	Frekans	9	66	118	193
	Haneye giren aylık gelir içindeki oranı (%)	4.7	34.2	61.1	100.0
1000 – 2000	Frekans	6	44	150	200
	Haneye giren aylık gelir içindeki oranı (%)	3.0	22.0	75.0	100.0
2000 TL den fazla	Frekans	1	8	62	71
	Haneye giren aylık gelir içindeki oranı (%)	1.4	11.3	87.3	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Haneye giren aylık gelir içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2 = 24,856$; $SD = 6$; $P\text{-Value} = 0,000$; H_0 : $f_g = f_b$ hipotezi red

Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların yaşadıkları konut tipine göre değişip değişmediğiyle ilgili bulgular Tablo 10'da verilmiştir. Tablo 10'a göre, sırasıyla apartman dairesinde yaşayanların %75.4'inin, müstakil evlerde yaşayanların %61.6'sının gecekonduda yaşayanların ise %42.9'unun yüksek düzeyde bilince sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre,

apartman dairesinde yaşayanların beklendiği gibi orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin en yüksek oranda bilince sahip olduğu görülmektedir. Bilinç düzeyi açısından katılımcıların yaşadığı üç konut tipi açısından ortaya çıkan bu farklılığın yapılan Khi-kare testi sonucunda da anlamlı olduğu anlaşılmıştır.

Tablo 10: Bilinç düzeyinin katılımcıların yaşadıkları konut tipine göre dağılımı

Konut Tipi		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Apartman dairesi	Frekans	11	65	233	309
	Ev türü içindeki oranı (%)	3.6	21.0	75.4	100.0
Müstakil ev	Frekans	6	47	85	138
	Ev türü içindeki oranı (%)	4.3	34.1	61.6	100.0
Lojman	Frekans	0	5	14	19
	Ev türü içindeki oranı (%)	0.0	26.3	73.7	100.0
Gecekonduda	Frekans	1	7	6	14
	Ev türü içindeki oranı (%)	7.1	50.0	42.9	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Ev türü içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2 = 14,993$; SD=6; P-Value=0,020; H_0 : fg=fb hipotezi red

Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeylerinin katılımcıların orman kaynaklarından faydalanma durumuna göre değişip değişmediğiyle ilgili bulgular Tablo 11'de verilmiştir. Tablo 11 incelendiğinde, orman kaynaklarından hiçbir şekilde faydalanmayanların (%78.6), az faydalanan (%71.0) ve yeterince faydalananlara (%66.7) göre daha yüksek düzeyde bilince sahip olduğu

anlaşılmaktadır. Bu sonuç, ormandan faydalanamayanların ormanların değerini daha iyi bildiği ve orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç seviyesinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, faydalanma durumunun bilinç seviyesi üzerindeki etkisinin Khi-kare testi sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı olmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 11 Bilinç düzeyinin katılımcıların ormandan faydalanma durumuna göre dağılımı

Ormandan Faydalanma Durumu		Bilinç Düzeyi			Toplam
		Düşük	Orta	Yüksek	
Yeterince faydalanmıyorum	Frekans	6	33	78	117
	Ormandan faydalanma içindeki oranı (%)	5.1	28.2	66.7	100.0
Faydalanıyorum ama yetersiz	Frekans	10	87	238	335
	Ormandan faydalanma içindeki oranı (%)	3.0	26.0	71.0	100.0
Hiç bir şekilde faydalanmıyorum	Frekans	2	4	22	28
	Ormandan faydalanma içindeki oranı (%)	7.1	14.3	78.6	100.0
Toplam	Frekans	18	124	338	480
	Ormandan faydalanma içindeki oranı (%)	3.8	25.8	70.4	100.0

$\chi^2 = 4,194$; SD= 4; P-Value= 0,380; H_0 : fg=fb hipotezi kabul

SONUÇ ve TARTIŞMA

İnsanoğlu var olduğu dünya üzerindeki günden bu yana orman kaynaklarından

farkında olarak ya da olmayarak çeşitli şekillerde faydalanmıştır ve faydalanmaya da devam etmektedir. Faydalanmanın düzenlenmesi bakımından toplumun istekleri

önemli yer tutmaktadır. Toplumun beklentilerinin saptanmasından önce toplum içinde yaşadığı, aslında devamlı ilişki içerisinde bulunduğu orman kaynaklarını ne düzeyde tanıdığının saptanması önemli yer tutmaktadır.

Ormanın sağladığı faydaların toplum tarafından yeterince bilinmesi, toplumun orman kaynaklarına yönelik daha rasyonel taleplerde bulunmasını sağlayacaktır. Böylece ormanların işlevlerine ilişkin bilinç düzeyinin yüksek olmasına ve katılımcı yaklaşımla oluşturulacak daha isabetli ormancılık politikalarının oluşturulmasına yardımcı olunacaktır.

Araştırma sonucunda orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyi bulguları genel olarak ele alındığında ankete katılanların %70,4'ünün yüksek düzeyde bilince sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla araştırmaya konu bireylerin, genel olarak orman kaynaklarının gerçekleştirdiği işlevler hakkında önemli düzeyde bilince sahiptir. Bu noktada, küresel ısınma ve iklim değişikliği gibi çevresel sorunlar nedeniyle çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin etkili olduğu söylenebilir.

Öte yandan, orman kaynaklarının işlevleri toplumsal bilinirlik açısından ele alındığında ormanların; hava temizliğine katkısı, rekreasyon fırsatı oluşturması ve toprağın ve suyun korunması gibi çevresel işlevlerinin ön plana çıktığı ve toplum tarafından da önemsendiği görülmektedir.

Orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili toplumsal bilinç düzeyinin bireylerin cinsiyetine, yaşına, eğitim durumuna, hanehalkı aylık gelir durumuna, yaşadıkları konutun tipine ve ormandan faydalanma durumuna göre değişip değişmediği de önemli bir araştırma konusudur.

Bu konuda elde edilen bulgular incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetleri itibarıyla bilinç düzeyi açısından çok fazla olmasa da farklılık gösterdiği görülmektedir. Kadınların %66,5'i yüksek düzeyde bilince

sahip iken, erkelerin %74,4'ü yüksek düzeyde bilince sahip olduğu görülmektedir. Bilinçlenmenin büyük oranda eğitimle kazanıldığı düşünüldüğünde, bu sonuçlar da ülkemizde kadınların eğitim seviyesinin düşük olduğu gerçeğini kanıtlamaktadır.

Katılımcılar yaşları bakımından ele alındığında, yüksek bilinç düzeyi açısından yaş grupları arasında önemli bir fark olmamakla birlikte 16-25 yaş grubundaki katılımcıların daha yüksek oranda yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun, son yıllarda çevre ve orman kaynaklarıyla ilgili konuların eğitim sisteminde daha fazla ele alınıyor olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Nitekim, örgün öğretim anlamında ülkemizde son yıllarda ilköğretim ve ortaöğretim düzeyindeki bazı dersler kapsamında çevre eğitimiyle ilgili konulara yer verilmiştir (İleri 1998). Yaygın eğitim anlamında da, çeşitli sivil toplum örgütleri orman ve çevreyle ilgili konulara dikkat çekilmektedir.

Katılımcıların bilinç düzeyinin eğitim seviyelerine göre durumu incelendiğinde, beklenildiği gibi eğitim seviyesi yükseldikçe bilinç düzeyinin arttığı ve üniversite mezunlarının en büyük oranda yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Eğitim ve onun yol açtığı bilginin üretimi ve yaygınlaşmasının çevre bilincinin artmasıyla ilişkisi daha düşük ormansızlaşma oranları, daha düşük hava ve su kirliliği verileri ile ortaya çıkmaktadır (Türkmen 2002). Orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyinin insanların eğitim seviyesine göre farklılık göstermesi, bu araştırmada istatistiksel olarak ta ortaya çıkmıştır.

Katılımcıların bilinç seviyelerinin aylık hanehalkı gelir durumuna göre değişip değişmediğine ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, gelir durumu yüksek olanların düşük olanlara göre daha fazla yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu farklılığın beklenen bir sonuç olduğunu da ifade etmekte fayda vardır. Zira alt gelir gruplarındaki insanların yaşayabilecekleri muhtemel ekonomik sıkıntılar nedeniyle orman ve çevreye karşı duyarlı olmaları

beklenemez. Yüksek gelir grubundaki insanların ise, söz konusu sıkıntıları daha az yaşayacağı için orman ve çevre konusunda daha yüksek duyarlılığa sahip olmaları beklenir. Bu çalışmada, orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin toplumsal bilinç düzeyinin, insanların aylık gelir seviyesi yükseldikçe artmasına karşın yüksek öğrenim ve orta öğrenim öğrencileriyle ilgi olarak yapılan bir araştırmada, öğrencilerin ailelerinin aylık gelir seviyeleri ile öğrencilerin çevresel bilgisi, çevresel tutumu, çevresel davranışı ve çevresel algısı üzerinde bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir (Gürbüz ve ark. 2011). Öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalarda çevre bilinci ile ailelerin aylık gelirleri arasında bir ilişki çıkmamasına karşın bu araştırmada, aylık gelir düzeyi ile bilinç düzeyi arasında bir ilişkinin varlığının ortaya çıkmasının, ankete katılanların yaklaşık %75'inin 25 yaş üzerinde olması ve dolayısıyla öğrencilik döneminin dışında olan ve hayata katılmış bireylerden oluşmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bu araştırmada, insanların yaşadıkları konut tipinin de orman kaynaklarının işlevlerine ilişkin bilinç düzeyini etkileyeceği, apartman dairelerinde yaşayan insanların, bahçeli müstakil evlerde yaşayanlardan daha fazla çevre ve ormanlara duyarlı olabileceği düşüncesiyle sorulan soruya alınan cevaplar incelendiğinde, beklendiği gibi apartman dairelerinde ve benzer nitelikteki lojmanlarda yaşayan insanların gecekondulu ve müstakil evlerde yaşayanlara göre daha yüksek oranda yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu görülmüştür.

Orman kaynaklarından faydalanan insanlarla faydalanmayanlar arasında bilinç düzeyi bakımından fark olup olmadığını araştırma için sorulan soruya alınan yanıtlar incelendiğinde, orman kaynaklarından faydalananlar, yetersiz de olsa faydalananlar ve hiç faydalanmayanlar arasında küçük farklılıklar ortaya çıksa da, bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Ormanlardan hiçbir şekilde faydalanmayanların diğerlerine göre daha yüksek oranda yüksek bilinç düzeyine sahip olduğu anlaşılmıştır. Burada, orman kaynaklarından maddi anlamda (odun ve odun-dışı orman ürünleri olarak faydalanma

ve istihdam alanı olarak görme) faydalanmayanların, orman kaynaklarının çevresel işlevleri nedeniyle orman kaynaklarını önemseydiği ve ormanların korunması yönünde bir duyarlılığa sahip oldukları düşünülebilir.

Bütün bu değerlendirmelerden sonra toplumun orman kaynaklarının işlevleriyle ilgili bilinç düzeyinin son yıllarda yaşanan orman kaynaklarıyla ilgili çevresel sorunlar nedeniyle yaygın ve örgün eğitim sistemindeki daha duyarlı etkinlikler ve kamu ve özel kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerle her geçen gün yükseldiği görülmektedir. Bu gelişme de ülkemizin gelişme yolunda olduğunu ve dolayısıyla gelişmiş ülkelerde görülen çevresel ormancılık anlayışının ülkemizde yerleşmeye başladığını göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Akalp T (2007) Açılış Konuşması, Orman Kaynaklarının İşlevleri Kapsamında Darboğazlar, Çözüm Önerileri ve Öncelikler Sempozyumu Sözlü Bildiriler Kitabı, İstanbul
- Atmış E (2004) Ormanlar Üzerindeki Kent Kökenli Baskılar ve Kent Duyarlılığı, I.Ulusal Kent Ormancılığı Kongresi, Bildiriler Kitabı, Isparta, pp.401-413
- Geray U (1998) Orman Kaynaklarının Yönetimi, DPT Yayını, ISBN 975-19-1917-7, Ankara
- Geray U, Şafak İ, Yılmaz E, Kiracıoğlu Ö, Başar H (2007) İzmir İlinde Orman Kaynaklarına İlişkin İşlev Önceliklerinin Belirlenmesi, Ege Ormancılık Araştırma Müdürlüğü Yayın No:46, Teknik Bülten No:35, 137s. İzmir
- Gürbüz H, Kışoğlu M, Alaş A, Sülün A (2011) Biyoloji Öğretmeni Adaylarının Çevre Okuryazarlıklarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi, e-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 2 (1):1-14
- Hovardaoğlu S (1994) Davranış Bilimleri İçin İstatistik, Hatiboğlu Yayınları:79, Yüksek Öğretim Dizisi: 20, Ankara
- İleri R (1998) Çevre eğitimi ve katılımın sağlanması. Ekoloji Dergisi: 7(28): 3-9

- Karasar N (1991). Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar, İlkeler, Teknikler. 4.Baskı, Sanem Matbaacılık, Ankara
- Kızılaslan H, Kızılaslan N (2005) Çevre Konularında Kırsal Halkın Bilinç Düzeyi ve Davranışları (Tokat İli Artova İlçesi Örneği), ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 1: 67-89
- Öztürk A, Türker M F, Karagöl N (2003) Türkiye Orman Kaynakları Yönetiminde Katılımcılık, Türkiye Ormancılar Derneği II. Ulusal Ormanlık Kongresi Bildiriler Kitabı, Ankara, pp.344-359
- Pak M (2002) Orman Kaynağından Rekreatif Amaçlı Yararlanmanın Ekonomik Değerinin Tahmin Edilmesi ve Bu Değer Üzerinde Etkili Olan Değişkenler Üzerine Bir Araştırma. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 272s
- Şencan H (1993) Bilimsel Araştırma Yöntemleri Ders Notları (Yayınlanmamış), İ.Ü. İşletme Fakültesi, Davranış Bilimleri Ana Bilim Dalı, İstanbul
- Türker M F, Öztürk A, Pak M, Durusoy İ (2002) Orman Kaynağından Geleneksel ve Çağdaş Yararlanma Şekilleri: Dünya, Ülkemiz ve Bölgemizdeki Durum, Kırsal Çevre Yıllığı 2002, Ankara
- Türkmen F (2002) Eğitimin Ekonomik ve Sosyal Faydaları ve Türkiye’de Ekonomik Büyüme İlişkisinin Araştırılması, DPT – Uzmanlık Tezleri, Yayın No: DPT: 2655
- Yavuz H (2000) Parametrik Olmayan İstatistiksel Yöntemler, 464 s, Trabzon.
- Yılmaz E 2004. Ülkemizdeki Orman İşlevleri ve Tahsis Kriterleri. Doa Dergisi, 10: 1-25, Tarsus